

Н. В. Місько, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Місько Н. В.

Основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.)

У статті розглянуті основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. Здійснена спроба розв'язання проблеми співвідношення між поняттями „понятійно-категоріальний апарат”, „термінологія”, „терміносистема”, „тезаурус”. Визначено критерії за допомогою яких можливо відокремити педагогічні категорії від понять. Обґрунтована авторська позиція щодо співвідношення та використання у межах дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. понять „понятійно-категоріальний апарат”, „термінологія” та „терміносистема”. На основі глибокого аналізу поняття „тезаурус” виділено три смислові групи його визначення („словникова”, „інформаційно-пошукова”, „знанієва”), уточнено сутність і зміст ключового поняття дослідження „тезаурус теорії управління освітою”, яке розглядається автором, як у широкому, так і вузькому розумінні. У широкому, як складна, відкрита, упорядкована, ієрархічна система категорій, понять, термінів, які є основою вихідних положень теорії управління освітою. У вузькому, як універсальна модель терміносистеми теорії управління освітою (тезаурус – словник основних понять вітчизняної теорії управління освітою). Здійснений у статті аналіз основних дефініцій досліджуваної проблеми, дозволяє у подальшому вирішити завдання обґрунтування критеріїв оцінки розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: поняття, категорія, термін, тезаурус, тезаурус теорії управління освітою.

Місько Н. В.

Основные дефиниции исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием (последняя четверть ХХ – начало ХХІ в.)

В статье рассмотрены основные дефиниции исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начала XXI в. Осуществлена попытка решения проблемы соотношения между понятиями „понятийно-категориальный аппарат”, „терминология”, „терминосистема”, „тезаурус”. Определены критерии, с помощью которых можно отделить педагогические категории от понятий. Обоснована авторская позиция относительно соотношения и использования в рамках исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начала XXI в. понятий „понятийно-категориальный аппарат”, „терминология” и „терминосистема”. На основе глубокого анализа понятия „тезаурус” выделены три смысловые группы его определения („словарная”, „информационно-поисковая”, „знаниевая”), уточнена сущность и содержание ключевого понятия исследования „тезаурус теории управления образованием”, которое рассматривается автором, как в широком, так и узком смысле. В широком, как сложная, открытая, упорядоченная, иерархическая система категорий, понятий, терминов, которые являются основой исходных положений теории управления образованием. В узком, как универсальная модель терминосистемы теории управления образованием (тезаурус – словарь основных понятий отечественной теории управления образованием). Проведенный в статье анализ основных дефиниций исследуемой проблемы, позволяет в дальнейшем решить задачу обоснования критериев оценки развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начале XXI в.

Ключевые слова: понятие, категория, термин, тезаурус, тезаурус теории управления образованием.

Дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть XX – початок XXI ст.) неможливе без визначення сутності ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою”.

У сучасній науковій літературі сукупність понять тієї чи іншої галузі наукового знання називають „понятийно-категоріальним апаратом”, „термінологією”, „терміносистемою” або, все частіше, „тезаурусом”. У зв'язку з цим, виникає необхідність здійснення аналізу цих понять, який повинен дати відповідь на питання, чи є вони ідентичними?

Як зазначав В. Краєвський, невимогливість до термінологічної однозначності – суттєвий недолік, який позначається на розвитку нашої науки і змушує піддавати сумніву приналежність деяких робіт, що претендують на

науковість, до сфери наукового знання взагалі. Вимога однозначності включена в число показників науковості дисертаційного дослідження [3].

Мета статті – розглянути основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст., уточнити сутність і зміст ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою”.

Різні аспекти проблеми тезаурусу досліджували такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як В. Демченко, М. Епштейн, О. Збанацька, С. Клепко, А. Костина, Вал. Луков та Вл. Луков, Т. Маркарова, Сандра К. Роу і Алан Р. Томас, С. Сисоєва, І. Соколова, М. Чурсін та ін. Але, незважаючи на це, слід констатувати, що комплексні системні дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. в Україні не здійснювались.

Що стосується терміну „понятійно-категоріальний апарат”, то деякі науковці взагалі не розділюють терміни „поняття” та „категорія” використовуючи їх як синоніми. Однак, при всій близькості термінів „категорія” і „поняття” між ними є істотні відмінності. Будь-яка категорія є поняття, але не будь-яке поняття може стати категорією. Перехід поняття в категорію досить тривалий і складний процес.

Критерії за допомогою яких можливо відокремити педагогічні категорії від понять обґрунтовані Б. Гершунським: по-перше, педагогічні категорії, на відміну від понять, охоплюють більш широку галузь навчально-виховної діяльності та характеризують не окремі специфічні риси конкретного об'єкту, а найбільш суттєві властивості всіх об'єктів даного виду; по-друге, категоріальна структура науково-педагогічного мислення змінюється значно повільніше, ніж понятійний апарат педагогіки. Педагогічні категорії – це скоріше історичні, ніж педагогічні поняття. Їх наукова значущість, стабільність та фундаментальність підтверджується широкою й тривалою педагогічною практикою; по-третє, особливість педагогічних категорій полягає в тому, що кожна з них відбиває педагогічні явища не тільки у констатуючому, але і в нормативному плані. За

своєю суттю вони передбачають категоричні вимоги. Саме тому педагогічні категорії визначають зміст та перелік відповідних педагогічних принципів. У зв'язку з цим рівень розробленості категоріального апарату значною мірою визначає рівень розвитку педагогічної науки [11, с. 64 – 71].

І. Кантор зазначає, що вся система понять концентрується навколо категорій – понять найбільшого ступеня глибини і загальності, основи системи [11, с. 45].

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що в процесі наукової діяльності створюються теоретичні системи, які складаються із сукупності абстракцій – категоріального апарату, тобто системи понять, в яких відображено предмет даної галузі знань. Таким чином, педагогічні категорії – це педагогічні поняття наукова значущість, стабільність та фундаментальність яких підтверджується широкою й тривалою педагогічною практикою.

Як вже зазначалося вище, утворення поняття – складний і тривалий процес. У поняттях акумулюються і концентруються найновіші досягнення науки і суспільної практики. Кінцевою стадією утворення поняття є його словесне оформлення. Словесним вираженням поняття є термін. Однією з істотних ознак наукового терміну є його функціонування в термінології або терміносистемі.

Поняття „термінологія” та „терміносистема” є одними з основоположних понять науки про терміни. Проблема визначення даних понять, так само як і питання про їх співвідношення, стали предметом досліджень провідних фахівців у галузі термінознавства: Д. Лотте, В. Даниленко, С. Гриньова, В. Лейчика, О. Ахманової, А. Суперанської, О. Шмельової та ін.

Проведений нами аналіз науково-педагогічної літератури з цієї проблеми свідчить, що основним критерієм розмежування понять „термінологія” і „терміносистема” виступає критерій стихійності або навпаки, впорядкованості сукупності термінологічних одиниць, що обслуговують ту чи іншу область спеціальних знань.

Однак не всі вчені згодні з таким підходом до інтерпретації обговорюваних понять. Так, В. Татаринів зазначає: «... як би не називалася сукупність термінологічних одиниць, що обслуговують ту чи іншу галузь або сферу людської діяльності, дані одиниці складають взаємопов'язаний „набір” термінологічних одиниць який знаходиться в певній рівновазі, тобто, як це прийнято говорити, починаючи з 30-х рр. ХХ ст., термінологічну систему. Від того, що терміносистеми називаються часто термінологіями, їм не слід відмовляти у системності. Саме слово „терміносистема” виникло в мові під впливом повсюдної захопленості у зазначений історичний період системним методом. Виходячи з такого стану справ, представляється нераціональним закріплювати за словом „термінологія” розуміння термінології як стихійно існуючої сукупності термінів, а за словом „терміносистема” – впорядкованої термінології» [22, с. 268].

Ця точка зору базується на досить вагомих підставах: по-перше, неорганізована сукупність також складається з елементів; по-друге, елементи даної системи певним чином пов'язані між собою, причому неважливо, що цей зв'язок носить зовнішній або випадковий характер; по-третє, цей зв'язок об'єднує елементи в сукупності певної форми, по-різному іменованої в залежності від якості елементів, які в неї входять; по-четверте, оскільки в такій сукупності існує зв'язок між елементами, значить, неминучий і прояв певних закономірностей і, як наслідок, наявність тимчасового або просторового порядку [1, с. 40 – 41; 7, с. 37].

Отже, поняття, категорії (як поняття найбільшого ступеня глибини і загальності) та терміни, як їх словесні вираження, виступають елементами термінології і складають її основу. Тому ми вважаємо, що при визначенні сукупності понять і категорій певної галузі науки, коректніше використовувати термін „термінологія”, аніж термін „понятійно-категоріальний апарат”.

Що стосується співвідношення термінів „термінологія” і „терміносистема”, то у межах нашого дослідження, спираючись на точку зору

В. Татарінова та інших науковців, ми не будемо роботи між ними розмежування і будемо користуватися ними як рівнозначними.

Однак, незважаючи на це, слід зазначити, що сьогодні існує і інший підхід до розмежування понять „термінологія” і „терміносистема”. Новий акцент в багаторічну дискусію навколо понять, які ми розглядаємо, вносить когнітивний підхід, з позицій якого терміносистема визначається як структура, що відображає концептуальні конструкції знання світу, операції над якими здійснюються в когнітивній системі людини в процесі сприйняття і породження мовлення [24, с. 8].

У свою чергу Л. Манерко, спираючись на постулат про багатовимірне лінгвоментальне існуванні людини, пропонує визначати терміносистему як свідомо конструйовану сукупність термінів, виявлену за допомогою категоризованої та концептуалізованої інформації на основі логіко-понятійних, когнітивно-мовних, дискурсивних і власне термінологічних вимог [10, с. 119 – 120].

Виходячи з цього, дослідник вважає, що не слід ставити знак рівності між поняттями „термінологія” та „терміносистема”, так як поняття „термінологія” має відношення до упорядковуючої діяльності людини в рамках процесу номінації, в той час як „терміносистема” пов'язана з класифікуючою діяльністю людини, спрямованої на сортування і квантифікацію відносин між термінами через поняття які ними позначаються.

Таким чином, термінологія являє собою вербалізований результат когнітивної діяльності фахівця, пов'язаний з осмисленням і освоєнням ним професійного досвіду. Терміносистема певної сфери знання або діяльності є своєрідним „відображенням” того, як фахівець концептуалізує і категоризує навколишню дійсність, які її елементи для нього релевантні, найбільш значимі.

Отже, за такого підходу, під поняттям „термінологія” розуміється сукупність термінів певної галузі наукового знання, які прямо або опосередковано пов'язані між собою логіко-понятійними, семантичними та іншими відносинами. А під поняттям „терміносистема”, свідомо конструйована

сукупність термінів, виявлена за допомогою категоризованої і концептуалізованої інформації на основі логіко-понятійних, когнітивно-мовних, дискурсивних та термінологічних вимог [17].

На нашу думку, такий підхід до визначення поняття „терміносистема” дуже близький до розуміння сутності такого поняття, як „тезаурус”. Т. Черв'якова та Л. Шарікова, зазначають, що у рамках нових досліджень тезаурус можна охарактеризувати як систему родовидових концептуальних смислів, вербально представлених термінологічними одиницями [23].

Вперше термін „тезаурус” використав флорентійський учений Брунето Латіні у заголовку до систематизованої енциклопедії, назвавши свою працю «Книга про скарб», що відповідало семантиці поняття „тезаурус” – скарбниця, багатство [25].

Термін „тезаурус” є науково актуальним та достатньо усталеним у педагогіці, він широко використовується в науково-педагогічній літературі. Але, незважаючи на це, до теперішнього часу, ще немає однозначного і загальноприйнятого визначення цього поняття. Деякі тлумачення поняття „тезаурус” наведені у табл. 1.

Таблиця 1.

Тлумачення поняття „тезаурус”

№ з/п	Автор/джерело	Тлумачення поняття „тезаурус”
1.	Великий тлумачний словник сучасної української мови [2]	Тезаурус, -а, ч., лінгв. 1. Одномовний (тлумачний або тематичний) словник, який прагне максимально охопити лексику даної мови. // Словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами їх використання в тексті. 2. Словник, в якому слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розташовано за тематичним принципом і показано семантичні відношення між лексичними одиницями.
2.	О. Демченко [5]	Тезаурус – повний і систематизований перелік дефініцій для уточнення якось ключового поняття.
3.	Енциклопедичний словник з державного управління [6]	Тезаурус – словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами її використання в тексті. У Т. слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розміщено за тематичним принципом і показано семантичні відношення між лексичними одиницями.

Продовження табл. 1

4.	Вал. Луков та Вол. Луков[9]	Тезаурус – повне систематизоване зведення засвоєних соціальним суб'єктом знань, істотних для нього як засіб орієнтації в довкіллі, а понад це також знань, які розширюють розуміння суб'єктом себе і світу, дають імпульси для радісного, цікавого, багатогранного життя.
5.	Педагогічний словник: Для студентів вищих і середніх педагогічних навчальних закладів [13]	Тезаурус – 1) лінгвістичний словник мови з повною смисловою інформацією; 2) повний систематизований набір даних про будь-яку галузь знання, що дозволяє вільно орієнтуватися в ньому людині або машині; 3) словник навчальної дисципліни, державного освітнього стандарту.
6.	О. Петунін [14]	Тезаурус – повний, докладний і систематизований список (набір, перелік, словник) термінів, дефініцій, визначень, характеристик, які уточнюють, конкретизують те чи інше ключове поняття або категорію.
7.	А. Решетніченко [15]	Тезаурус – світоглядно упорядкована понятійно-категоріальна система концептуалізації засобів пізнання і подальшого розвитку людини, держави і суспільства
8.	С. Сисоєва, І. Соколова [16]	Тезаурус – система понять, що призначені людині для їх засвоєння й актуалізації з метою успішної орієнтації у предметній площині наукових знань.
9.	Словник іншомовних слів [19]	Тезаурус (гр., скарб) – сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною чи колективом. У вузькому розумінні - словник для пошуку слів якоїсь мови за їхнім змістом.
10.	Словник системного аналізу проблем державного управління [20]	Тезаурус – у перекладі з грец. – скарб – зібрання відомостей про систему, словник, одиниці якого забезпечені наборами ознак, що характеризують родово-групові зв'язки і згруповані за смисловою близькістю.
11.	Словник української мови [21]	Тезаурус, а, чол., лінгв. Словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі.
12.	Словник-довідник педагогіки [18]	Тезаурус (грец. thesaurus – скарб, запас) – 1) словник, в якому максимально повно представлені слова якої-небудь мови та семантичні відносини (родо- видові, синонімічні та ін.) між ними. Традиційний Т. складається з двох частин: списку слів і стійких словосполучень, згрупованих за смисловими (тематичними) рубриками, і „ключа” – алфавітного словника, де для кожного слова вказані відповідні рубрики. 2) повний систематизований набір даних про будь-яку галузь знання, який дозволяє обчислювальній машині або людині орієнтуватися в цій галузі;

		3) словник-довідник, в якому перераховані всі лексичні одиниці дескрипторної інформаційно-пошукової мови, а також найважливіші смислові відносини між дескрипторами.
13.	Глумачний словник російської мови [12]	Тезаурус: 1. Словник мови, що ставить задачу повного відображення всієї його лексики. 2. Словник або зведення даних, повністю охоплює терміни, поняття якої-небудь спеціальної сфери.
14.	Український педагогічний словник [4]	Тезаурус (від грец. <i>θησαυρός</i> – скарб), сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною чи колективом. Тезаурус відображає обсяг і якість інформації, якою володіє наука про предмет свого дослідження. В системі тезаурусу будь-якої науки, в тому числі й педагогіки, відбуваються
		постійні зміни: творення нових понять, поглиблення й розширення сфери застосування наукового лексикону. У вузькому розумінні тезаурус – словник, що відображає смислові зв'язки між словами певної мови, сукупність термінів, які належать до однієї чи кількох галузей знань зі встановленими між термінами зв'язками.
15.	Т. Черв'якова, Л. Шарікова [23]	Тезаурус – це одна з можливих моделей семантичної системи лексики; практично – засіб збагачення індивідуального словника пишучого, в широкому сенсі це – весь обсяг знань, накопичених людством.

Аналіз дефініцій наведених у табл. 1, а також різних літературних джерел з проблематики дослідження, дозволив нам виділити три смислові групи визначень поняття „тезаурус”:

– перша група – „словникова”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – це система (спеціально організована система слів та виразів); тезаурус – це зв'язки (організація тезаурусу передбачає наявність семантичних зв'язків – прямих і зворотних між його смисловими елементами); тезаурус – це одномовний словник.

– друга група – „інформаційно-пошукова”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – це система; тезаурус – це зв'язки між лексичними одиницями дескрипторної (інформаційно-пошукової) мови; тезаурус – це система зв'язків

між елементами інформаційно-пошукової та природної мови; тезаурус – компонент інформаційно-педагогічного середовища або програмного забезпечення взагалі; тезаурус – це одномовний словник.

– третя група – „знанієва”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – складна система понять, знань; тезаурус – зв'язки між поняттями якої-небудь області знань; тезаурус – зв'язки між різними областями знань; тезаурус – компонент уявлення людини; тезаурус – необов'язково одномовний словник.

У першій смисловій групі тезаурус розглядається як тип побудови одномовного словника. У другій тезаурус представляє собою основу функціонування інформаційно-педагогічного середовища, інформаційно-пошукової мови. Третя група розглядає тезаурус як систему уявлень, знань людини про оточуючий світ або окремих його областей.

Отже, враховуючи вищезазначене, ми прийшли до висновку, що у нашому дослідженні поняття „тезаурус” слід розглядати, як у широкому, так і вузькому розумінні. При цьому, у ході вирішення завдання уточнення змісту та визначення сутності ключового поняття нашого дослідження – „тезаурус теорії управління освітою”, у широкому розумінні, слід виходити з визначень поняття „тезаурус” третьої смислової групи, в якій він розуміється переважно, як складна система понять, знань, зв'язків між поняттями якої-небудь області знань.

Таким чином, під поняттям „тезаурус теорії управління освітою”, у широкому контексті, ми будемо розуміти, *складну, відкриту, упорядковану, ієрархічну систему категорій, понять, термінів, які є основою вихідних положень теорії управління освітою*. У вузькому контексті, тезаурус теорії управління освітою ми будемо розглядати, як *універсальну модель терміносистеми теорії управління освітою* (тезаурус – словник основних понять вітчизняної теорії управління освітою).

Уточнення сутності і змісту ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою” здійснене у статті, дозволяє у подальшому дослідженні цієї проблеми вирішити завдання обґрунтування критеріїв оцінки розвитку

наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст.

Література

1. **Аверьянов А. Н.** Системное познание мира. Методологические проблемы / А. Н. Аверьянов. – М. : Политиздат, 1985. – 263 с.
2. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови : близько 170000 сл. та словосполучень / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
3. **Галагузова М. А.** Понятийная система педагогики: кризис или развитие // Язык педагогики в контексте современного научного знания : матер. Всерос. конф.-семинара / гл. ред. В. В. Краевский; ред. А. А. Арламов, Р. В. Почтер — Волгоград ; Краснодар ; М., 2008. – С. 53 – 58.
4. **Гончаренко С.** Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К: Либідь, 1997.-376с.
5. **Демченко О.** Науковий тезаурус базових понять самоорганізації вчителя у професійній освіті / Олександр Демченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 3. – С. 225 – 234.
6. **Енциклопедичний** словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
7. **Казарина С. Г.** Типологические характеристики отраслевой терминологии : монография / С. Г. Казарина. – Краснодар : Изд-во Куб. гос. мед. акад., 1998. – 271 с.
8. **Кантор И. М.** Понятийно-терминологическая система педагогики: Логико-методологические проблемы. – М. : Педагогика, 1980. – 158 с.
9. **Луков В.** Тезаурусный подход в гуманитарных науках / Валерий Луков, Владимир Луков // Гуманитарные науки: теория и методология. – 2004. – № 1. – С.93 – 100.

10. **Манерко Л. А.** Понятие «терминосистема» в современном терминоведении / Л. А. Манерко // Современные тенденции в лексикологии, терминологии и теории LSP (сборник научных трудов). – М. : Изд-во МГОУ, 2009. – С. 207 – 220.

11. **Методологічні** засади педагогічного дослідження : монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.

12. **Ожегов С. И.** Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеол. выражений / Н. Ю. Шведова ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : ТЕМП, 2006. – 944 с.

13. **Педагогический** словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Коджаспирова Галина Михайловна, Коджаспиров Алексей Юрьевич. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 176 с.

14. **Петунин О.** Тезаурус как методологическое основание для конструирования тезаурусного поля педагогической проблемы / Олег Петунин // Знание. Понимание. Умение. – 2008. – № 4. – С.50 – 53.

15. **Решетніченко А.** Багатозначні тезауруси в управлінні розвитком суспільства / Андрій Решетніченко // Грані. Філософія. – 2012. – № 9 (89). – С. 35 – 39.

16. **Сисоєва С.** Методологія формування тезаурусу наукового дослідження неперервної професійної освіти / С. Сисоєва, І. Соколова // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Вип. LV. – Ч. I. – С.3 – 16.

17. **Система** і структура східнослов'янських мов: зб. наук. праць / редкол.: В. І. Гончаров (відпов.ред.) [та ін.]; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 5. – С. 123 – 131

18. **Словарь-справочник** по педагогике / Авт.- сост. В. А. Мижериков; Под общ. ред. П. И. Пидкасистого. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
19. **Словник** іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. – 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. – 966 с.
20. **Словник** системного аналізу : наук. вид. / [ред.-упоряд. В. А. Дон]. – Київ, 2006. – 149 с.
21. **Словник** української мови: в 11 томах. – Том 10, 1979. – С. 56.
22. **Татаринов В. А.** Общее терминоведение : Энциклопедический словарь / В. А. Татаринов. – М. : Московский лицей, 2006. – 528 с.
23. **Тезаурусний** метод обробки терміносистем: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2012». – Выпуск 1. Том 1. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012 – 96 с.
24. **Томашевская К. В.** Лексические представления современной языковой личности в экономическом дискурсе : монография / К. В. Томашевская. – СПб., 1998. – 133 с.
25. **Тур О.** Теоретичні передумови тезаурусного опису термінології / О. Тур // Вісник ХДАК. – 2014. – Випуск 45. – С. 14 – 20.

Misko N.V.

The Main Definitions of Research into the Problem of the Scientific Thesaurus Development of the National Theory of Education Management (the Last Quarter of XX – the Beginning of XXI Century)

An attempt to solve the problem of the correlation between the terms “conceptual-categorical apparatus”, “terminology”, “term system”, and “thesaurus” was made. The criteria which can help to separate pedagogical categories from concepts were determined. The author’s position as for correlation and usage within research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century) and the definitions of terms “conceptual-categorical apparatus”, “terminology”, “term system”, “thesaurus” were substantiated. On the basis of deep analysis of the term “thesaurus” three meaningful groups of its definition (“the dictionary one”, “the information and search one”, “the knowledge one”), the essence and the contents of the key research term “scientific thesaurus development of the

national theory of education management” were specified. The term is considered in both the broad and narrow meaning. In the broad meaning it is regarded as a complex, open, composed, hierarchic system of categories, notions, terms, which are the basis of the principle statements of education management theory. In the narrow meaning it is regarded as a universal terminology model of education management theory (thesaurus is a specially organized system of words and expressions of the national theory of education management). The analysis of the main terms of the researched problem made in this article allows us to solve the task of justification the criteria of development of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century)

Key words: notion, category, term, thesaurus, thesaurus of education management theory.

Відомості про автора

Місько Наталія Валентинівна – аспірантка кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганській національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015 р.

Прийнято до друку 19.12.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Хриков Є. М.

N. V. Misko, SHEI "Luhansk Taras Shevchenko National University"

**THE MAIN DEFINITIONS OF RESEARCH INTO THE PROBLEM
OF THE SCIENTIFIC THESAURUS DEVELOPMENT
OF THE NATIONAL THEORY OF EDUCATION MANAGEMENT
(THE LAST QUARTER OF XX – THE BEGINNING OF XXI CENTURY)**

Misko N. V.

The Main Definitions of Research into the Problem of the Scientific Thesaurus Development of the National Theory of Education Management (the Last Quarter of XX – the Beginning of XXI Century)

An attempt to solve the problem of the correlation between the terms "conceptual-categorical apparatus", "terminology", "term system", and "thesaurus" was made. The criteria which can help to separate pedagogical categories from concepts were determined. The author's position as for correlation and usage within research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century) and the definitions of terms "conceptual-categorical apparatus", "terminology", "term system", "thesaurus" were substantiated. On the basis of deep analysis of the term "thesaurus" three meaningful groups of its definition ("the dictionary one", "the information and search one", "the knowledge one"), the essence and the contents of the key research term "scientific thesaurus development of the national theory of education management" were specified. The term is considered in both the broad and narrow meaning. In the broad meaning it is regarded as a complex, open, composed, hierarchic system of categories, notions, terms, which are the basis of the principle statements of education management theory. In the narrow meaning it is regarded as a universal terminology model of education management theory (thesaurus is a specially organized system of words and expressions of the national theory of education management). The analysis of the main terms of the researched problem made in this article allows us to solve the task of justification the criteria of development of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century)

Key words: notion, category, term, thesaurus, thesaurus of education management theory.

Research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century) is impossible without defining the essence of the key notion “thesaurus of education management theory”.

The totality of notions of one or another sphere of scientific knowledge in modern scientific literature is called “conceptual-categorical apparatus”, “terminology”, “and term system”, and more often “thesaurus”. In this regard, the necessity to analyze these notions arises. And it has to give the answer to the question if they are identical.

As V. Krayevskiy remarked, indiscriminateness to terminological unambiguity is a significant flaw that affects the development of our science and forces to question the affiliation of some works, which claim to be scientific, with the field of the scientific knowledge at all. The requirement of unambiguity is a part of the number of indicators of the scientific nature of a dissertation research [2].

The article aims at considering the main definitions of research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management from the last quarter of XX till the beginning of XXI century and to specify the essence and content of the key term “thesaurus of education management theory”.

Different aspects of the problem of thesaurus have been studied by such Ukrainian and foreign scholars as: V. Demchenko, M. Epshtein, O. Zbanatska, S. Klepko, A. Kostyna, Val. Lukov and Vl. Lukov, T. Markarova, Sandra K. Roe and Alan R. Thomas, S. Sysoyeva, I. Sokolova, M. Tchursin and others. In spite of this fact, it should be noted that the complex systematic research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management from the last quarter of XX till the beginning of XXI century has never been conducted in Ukraine.

As for the term “conceptual-categorical apparatus”, some scholars do not differentiate between the terms “concept” and “category” at all, using them as synonyms. However, in the vicinity of the terms “concept” and “category” there are

significant differences between them. Any category is a notion, but not any notion can become a category. Transition of a notion into a category is a rather long and complicated process.

The criteria, with the help of which we can distinguish between pedagogical categories and notions are substantiated by V. Hershunsky: first of all, unlike notions, the pedagogical categories cover wider branch of educational activities and characterize not separate specific features of a certain object, but more essential properties of all subjects of these kind; secondly, categorical structure of scientific-pedagogical thinking changes more slowly than education conceptual apparatus does. Pedagogical categories are more historical than pedagogical notions. Their scientific significance, stability and solidity are confirmed by wide and long pedagogical practice; thirdly, peculiarity of pedagogical categories is in fact, that each of them reflects pedagogical phenomenon not only in state, but also in normative state. Inherently, they provide categorical requirements. That is why pedagogical categories determine content and the list of relevant pedagogical principles. In this regard, the level of the elaborated categorical apparatus mostly determines the level of pedagogical science development [11, p. 64 – 71].

I. Kantor mentions, that the whole system of notions concentrates around the categories of the greatest degree of depth and universality, base of a system [11, p. 45].

Thus, taking into account everything given above we can conclude that in the process of scientific research theoretical systems are created. They consist of abstractions totality: categorical apparatus, i.e. system concepts, where the object of this sphere of knowledge is reflected. In such a way, pedagogical categories are pedagogical concepts of scientific importance, stability and solidity which are confirmed by extensive long pedagogical practice.

As it was mentioned before, the process of notion formation is rather hard and long. The latest achievements of science and social practice are accumulated and concentrated in definitions. Verbal clearance is the last stage of notion's formation. Verbal clearance of notion is a term. One of the essential features of a science term is

its operation in terminology or terminology. Notions “terminology” and “and term system” are ones of fundamental notions about terms. The problem of definition of these concepts, the same as the question of their value have become the subject of such leading experts in terminology studies: D. Lotte, V. Danilenko, S. Grinyova, B. Letchyka , O. Akhmanova, A. Superanskoyi, O. Shmelev and others.

The analysis of scientific and educational literature that was made, has showed that that the main criteria for distinction between the terms “terminology” and “and term system” is the criteria of spontaneity or wise versa ordering together terminological units that serve a particular area of special knowledge.

However, not all scalars agree with such approach to the questions that are discussed. Thus, V. Tatarinov mentions “...if it had not been called a set of terminological units that serve a particular industry or sphere of human activity, these items are interrelated into a “set “ of terminological units located in a certain equilibrium, that is used to say, starting for the 30s of 19 century, a terminological system. From what a terminological system is often called a terminology, they should not be refused in consistency. The word “term system” appeared under the influence everywhere enthusiasm by a system method in a mentioned period of time. Basing on this situation, it seems to be irrational to fix the word "terminology" as a spontaneous understanding of the terminology of the existing terms and “term system” as ordered terminology [22, p. 268].

This point of view is based on rather serious reasons: first of all non organized collection are also consisted of elements; secondly, the elements of this system are connected in certain way, and it isn't important that this connection has external or casual nature; thirdly, this link combines the elements together in some forms, differently named, according to the elements` quality that this link contains; fourthly, as there is a link between the elements, then there is an inevitable manifestation of certain laws, and as a result availability of temporary or spatial order[1, p. 40-41; 7, p. 37].

Therefore, the notion of “category” (as notion of the depth and universality largest degree) and terms, as their oral expressions, appear as elements of

terminology and make its basis. That is why we think, that that in determining the set of concepts and categories of a science, it is more correct to use the term “terminology” than the term “conceptual-categorical apparatus”. As for the correlation between the terms “terminology” and “term system” within our investigation, according to V. Tatarinov and other point of view, we will not make a difference between them and will use them as equivalent. However, despite of this, it should be mentioned that today there is another approach to delimitate the notions “terminology” and “term system”. Cognitive approach brings a new accent into a long discussion around the notions that we are examined. From its position, “a term system” is determined as a structure which conceptual design reflects the knowledge of the world, on which operations are being carried out in the human cognitive system in the process of perception and speech generation [24, p. 8].

In her turn, L. Manerko basing on the postulate of multi-linguistic mental existence of a human being offers term system as a deliberately designed set of terms that is revealed with the help of categorized and conceptualized information based on logical and conceptual, cognitive-linguistic, discursive and proper terminology requirements [10, pp. 119 – 120].

According to this information, the researcher believes that we should not line up between the notions “terminology” and “term system” as the notion of "terminology" is relevant to regulative human activities within the process of nomination, while “term system” is linked to human classifying activities, directed at sorting and quantification of relations between terms that are marked by them. In such a way, terminology is a verbalized result of specialist’s cognitive activity, connected with understanding and development of his professional experience . Term system of a specific field of knowledge or activity is a kind of "reflection" of how expert conceptualizes and categorizes surrounding reality, which elements are relevant and the most important for him.

So, according to this approach, “terminology” is a set the terms of a branch of science that are directly or indirectly linked logically and conceptually, semantically and with the help of other relations, and “term system” is a deliberately constructed

set of terms, detected by conceptualized and categorized information based on logical and conceptual, cognitive-linguistic, discursive and terminological requirements [17].

From our point of view, such approach to the determination of the notion “term system” is very close to the essence understanding of such notion as “thesaurus”. T. Cherv’yakova and L. Sharikova mentioned that according to the new studies thesaurus can be described as a system of conceptual meanings verbally presented by terminological units.

For the first time the term “thesaurus” was used by the Florentine scholar Brunetto Latini in the title of a systematic encyclopedia. He called his work “The Book of Treasure”, which corresponded to the semantics of the term “thesaurus” – treasury, wealth [17].

The term “thesaurus” is scientifically relevant and conventional in the Pedagogy. It is widely used in scientific and educational literature. But, despite this, there is no unambiguous and universally accepted definition of this term hitherto. Some interpretations of the notion of “thesaurus” are shown in Table 1.

Table 1.

Interpretation of the notion of “thesaurus”

№	Author/Resource	Interpretation of the term “thesaurus”
1.	Velykyi Tlumachnyi Slovnyk Suchasnoi Ukrayinskoï Movy [The Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian] [1]	Thesaurus, masc., ling. 1. A monolingual (explanatory or thematic) dictionary that aims at maximum coverage of vocabulary of a given language. // A dictionary that presents the full-scale vocabulary of a definite language with examples of using it in a text. 2. A dictionary in which words belonging to a certain field of knowledge are placed thematically, and in which semantic relations between lexical units are displayed.
2.	O. Demchenko [4]	Thesaurus – is a complete and systematic list of definitions for specifying some key notion.
3.	Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnogo upravlinnya [Encyclopedic Dictionary of Public Administration] [5]	Thesaurus – is a dictionary which presents the full-scale vocabulary of a definite language with examples of using it in a text. In a thesaurus words belonging to a certain field of knowledge are placed thematically, and semantic relations between lexical units are displayed.

Continuation of table 1

4.	Val. Lukov ra Vol. Lukov [6]	Thesaurus – is a full-scale systematic construction of knowledge acquired by a social individual. This knowledge is essential for him as a means of orientation in the environment. This is also the knowledge that expands his understanding of himself and the world, gives impulses for a happy, interesting, and a multi-faceted life.
5.	Pedagogychnyi slovnyk: Dlya studentiv vyshchyykh i serendykh pedagogichnykh navchalnykh zakladiv [Pedagogical Dictionary: For students of higher and secondary Teacher's Training Establishments][8]	Thesaurus - 1) a linguistic dictionary of a language with complete semantic information; 2) a complete systematic collection of data on any branch of knowledge that allows a man or a machine to freely navigate in it; 3) a dictionary of a discipline, a state educational standard.
6.	O. Petunin [9]	Thesaurus – is a full, detailed and systematic list (set, dictionary) of terms, definitions, characteristics which clarify or specify a particular key notion or category.
7.	A. Reshetnichenko [10]	Thesaurus – is an ideologically ordered notion and category conceptualization system of methods of cognition and further development of a human, state and society.
8.	S. Sysoyeva, I. Sokolova [11]	Thesaurus – is a system of concepts that are meant to be mastered and actualized by a person with the aim of successful understanding the subject of the scientific knowledge.
9.	Slovnyk inshomovnykh sliv [The Dictionary of Foreign Words][13]	Thesaurus (Gr. treasure) – is a set of concepts of a certain science accumulated by a person or a group. In a narrow sense, it is a dictionary for finding words of a language according to their contents.
10.	Slovnyk Systemnogo Analizu Problem Derzhavnogo Upravlinnya [The Dictionary of Systematic Analysis of Public Administration Problems] [14]	Thesaurus (Gr. treasure) – is a collection of data about a system; a dictionary the units of which possess the indicators characterizing the genus and group relations, and grouped according to the semantic proximity.
11.	Slovnyk ukrayinskoyi movy [The Dictionary of Ukrainian] [15]	Thesaurus, masc., ling. A dictionary which presents the full-scale vocabulary of a certain language.
12.	Slovnyk-dovidnyk z pedagogiky [The Reference Book in Pedagogy] [12]	Thesaurus (Gr. thesaurus – treasure, store) – 1) a dictionary which provides the maximum representation of a language vocabulary and semantic relations (the genus, family, synonymic etc.) between the lexical units. A traditional thesaurus consists of two parts: a list of words and set expressions grouped according to the semantic (thematic) headings, and a “key” – an alphabetical dictionary which indicates a heading for each word; 2) a full-scale systemic set of data about any field of science which allows a

Continuation of table 1

		computer or a person to navigate this field; 3) a reference book which enumerates all lexical units of a descriptive information and search language, as well as, the most important semantic relations between descriptors.
13.	Tlumachnyi slovnyk rosiyskoyi movy [The Explanatory Dictionary of Russian] [7]	Thesaurus; 1. A dictionary of a language aimed at a full-scale display of its vocabulary. 2. A dictionary or a collection of data which fully comprises terms and notions of a special sphere.
14.	Ukrayinskiy pedagogichnyi slovnyk [The Ukrainian Dictionary in Pedagogy] [3]	Thesaurus (from Gr. θησαυρός – treasure) is a collection of notions of a certain field of science accumulated by a human or a group. Thesaurus reflects the volume and the quality of the information that the science has about the subject of its research. Thesaurus of any science, as well as, the one of Pedagogy, is constantly changing: new notions come into being; the sphere of the scientific vocabulary application is deepened and broadened. In the narrow sense, thesaurus – is a dictionary which reflects semantic relations between words of a certain language, the set of terms belonging to one or several fields of knowledge with relations set between these terms.
15.	T. Tchervyakova, L. Sharikova [16]	Thesaurus – is one of the possible patterns of a vocabulary semantic system; virtually - a means of enriching one's writing vocabulary; in a broad sense, it is the whole body of knowledge accumulated by mankind.

Analysis of the definitions given in Table 1 and various literary resources on the problems of our research allowed us to identify three semantic groups of definitions of “thesaurus”:

– the first group – “the dictionary one”, the main characteristic units: thesaurus is a system (a specially organized system of words and expressions); thesaurus – is connections (thesaurus presupposes semantic relations – the direct and reverse ones between its semantic elements); thesaurus – is a monolingual dictionary.

– the second group – “the information and search one”, the main characteristic units: thesaurus is a system; thesaurus - is connections between lexical units of a descriptive (information and search) language; thesaurus – is a system of links between elements of the information and search language, and the natural language;

thesaurus – is a component of informational and educational environment or software in general; thesaurus – is a monolingual dictionary.

– the third group – “the knowledge one”, the main characteristic units: thesaurus – is a complex system of notions and knowledge; thesaurus – is connections between notions of any field of knowledge; thesaurus – is connections between different fields of knowledge; thesaurus – is a component of human imagination; thesaurus – is not necessarily a monolingual dictionary.

In the first semantic group thesaurus is regarded as a type of a monolingual dictionary construction. In the second one, thesaurus is an operating basis for the information and pedagogical environment, the information and search language. The third group considers thesaurus as a system of ideas and knowledge of a human about the surrounding world or some of its spheres.

Thus, taking into account everything given above, we have concluded that in our research the term “thesaurus” should be considered both in broad and narrow senses. At the same time, when solving the problem of clarifying the content and defining the essence of the key term of our research – “thesaurus of education management theory” - in the broadest sense, should be based on definitions of “thesaurus” of the third semantic group, in which it is understood mainly as a complex system of notions, knowledge, relations between notions of some field of knowledge.

Hence, in our research we will understand the term “*thesaurus of education management theory*” in the broad context as *a complex, open, orderly, hierarchical system of categories, notions and terms that are the basis of assumptions of the education management theory*. In the narrow context, we will consider thesaurus of education management theory as *a universal model of terminology of the education management theory* (thesaurus – is a dictionary of the basic notions of the national education management theory).

Clarification of the nature and content of the key term of “thesaurus of education management theory” performed in the article allows for further study of this problem to solve the task of substantiating criteria for assessing the development

of the scientific thesaurus of the national education management theory of the last quarter of XX – the beginning of XXI century.

References

1. **Averyanov A. N.** Systemnoe poznanie mira. Metodologicheskie problemy. [The system cognition of the world. Methodological problems.] A. N. Averyanov. Moscow, *Politizdat*, 1985 263 p.(rus)

2. **Velykyi** tlumachnyi slovnyk suchasnoyi ukrainskoyi movy: okolo 170000 sl. ta slovospoluchen [The Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian: about 170000 Words and Word-combinations] / Compiler and Editor-in-Chief V.T. Busel. Irpin, *Perun*. 2001. 1440 p. (ukr)

3. **Galaguzova M. A.** Ponyatiynaya sistema pedagogiki: krizis ili razvitiye [Terminological System of Pedagogy: Crisis or Development] // Yazyk pedagogiki v kontekste sovremennogo nauchnogo znaniya: mater. Vseros. konf.-seminara / Editor-in-Chief V.V. Krayevskiy; Editors A.A. Arlamov, R.V. Pochter. Volgograd. Krasnodar. Moscow. 2008. Pp. 53 – 58. (rus)

4. **Goncharenko S.** Ukrainskiy pedagogichnyi slovnyk [The Ukrainian Dictionary in Pedagogy]. Kyiv, *Lybid*. 1997. 376 p. (ukr)

5. **Demchenko O.** Naukovyi tezaurus bazovykh ponyat samoorganizatsiyi vchytelya u profesiyniy osviti [The Scientific Thesaurus of the Basic Notions of a Teacher's Self-management in Professional Training]. *Problemy pidgotovky suchasnoho vchytelya*. 2011. No. 3. Pp. 225 – 234. (ukr)

6. **Entsyklopedychnyi** slovnyk z derzhavnogo upravlinnya [Encyclopedic Dictionary of Public Administration] / Compilers: Yu. P. Surmin, V.D. Bakumenko, A. M. Mikhnenko and others; Editors: Yu. V. Kovbasyuk, V. P. Troshchynskiy, Yu. P. Surmin. Kyiv, *NADU*. 2010. 820 p. (ukr)

7. **Karazina S. G.** Tipologicheskie harakteristiki otraslevoy terminologii [The typological characteristics of industrial terminology] S.G. Karazina. *Krasnodar, Izdatelstvo Kub. Gos. Med. Akad.* .1998. 271 p. (rus)

8. **Kantor I. M.** Ponyatiyno-terminologicheskaya systema pedagogiki: logiko-metodologicheskie problemy. [The conceptually terminological system of pedagogy: logical and methodological problems]. Moscow, *Pedagogika*. 1980. 158 p. (rus)

9. **Lukov V.** Tezaurusnyi podhod v gumanitarnykh naukakh [The Thesaurus Approach in Humanities]. *Gumanitarnyye nauki: teoriya i metodologiya*. 2004. No. 1. Pp. 93 – 100. (rus)

10. **Manerko L. A.** Ponyatie “terminosistema” v sovremennom terminovedenii. [The notion “term system” in modern terminology]. *Sovremennyye tendencii v leksikologii, terminologii i teorii LSP*. [Modern tendencies in lexicology, terminology and LSP theory]. Moscow, MGOY. 2009. Pp. 207 – 220. (rus)

11. **Metodologichni** zasady pedagogichnogo doslidzhennya. [Methodological bases of the pedagogical research]. Monographiya. Kollektiv avtorov E.M. Khrykov, O.V. Adamenko, V.S. Kyrulo and other. Za golovnou redakcieu V.S. Kyrulo, E. M. Khrykova. *Golovna redaktsiya V.S. Kyrulo, E. M. Khrykova*. State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”. Lugansk. 2013. 248 p. (ukr)

12. **Ozhegov S. I.** Tolkovyiy slovar russkogo yazyka: 80000 slov i frazeol. vyrazheniy [The Explanatory Dictionary of Russian: 80000 Words and Phraseological Units]. Moscow, *TEMP*. 2006. 944 p. (rus)

13. **Pedagogychnyi** slovnyk: Dlya studentiv vyshchyykh i serendyykh pedagogichnykh navchalnykh zakladiv [Pedagogical Dictionary: For students of Higher and Secondary Teacher’s Training Establishments] / Kodzhaspirova G.M., Kodzhaspirov A.Yu. Moscow, *Akademiya*. 2005. 176 p. (ukr)

14. **Petunin O.** Tezaurus kak metodologicheskoye osnovaniye dlya konstruirovaniya tezaurusnogo polya pedagogicheskoy problemy [Thesaurus as a Methodological Background for Designing a Thesaurus Field of a Pedagogical Problem]. *Knowledge. Understanding. Skill*. 2008. No. 4. Pp. 50 – 53. (rus)

15. **Reshetnichenko A.** Bagatoznachni tezaurusy v upravlinni rozvytkom suspilstva [Polysemantic Thesauruses in Society Development Management]. *Grani. Filosofiya*. 2012. No. 9 (89). Pp. 35 – 39. (ukr)

16. **Sysoyeva S.** Metodologiya formuvannya tezaurusu naukovogo doslidzhennya nepererвної profesynoyi osvity [Methodology of Forming Research Thesaurus of Continuous Professional Education]. *Gumanizatsiya navchalno-vykhovnogo protsesu*. 2011. Issue LV. Part I. – Pp. 3 – 16. (ukr)

17. **Systema** i struktura skhidnoslov`yzns`kux mov.[The system and structure of the East Slavic languages.] Zbirnik naykovykh prac. Vidpovidalnuy redactor V.I. Goncharov. [Executive editor V.I. Goncharov.] Departament osvity, molodi I sporty Ukrainy. Natsionalnuy pedagogichnuy universitet imeni Dragomanova. [Department of Education, Youth and Sports of Ukraine. National pedagogical Dragomanov University.] Kyiv, NPY named after M.P. Dragomnov. 2012. 5th Edition. Pp. 123 – 131. (ukr)

18. **Slovar-spravochnik** po pedagogike [The Reference Book in Pedagogy] / Compiler: V. A. Mizherikov; Edited by P. I. Pidkasisty. Moscow, *Sfera*. 2004. 448 p. (rus)

19. **Slovnyk** inshomovnykh sliv za red. O.S. Melnichuka [The Dictionary of Foreign Words edited by O.S. Melnichuk]. Kyiv, *Golovna redaktsiya "Ukrainska radyanska entsiklopediya"*. 1985. 966 p. (ukr)

20. **Slovnyk** systemnogo analizu: nauk. vyd. [the Dictionary of Systemic Analysis: Scientific Edition] / Edited and compiled by V. A. Don. Kyiv. 2006. 149 p. (ukr)

21. **Slovnyk** ukrayinskoyi movy: v 11 tomakh [The Dictionary of Ukrainian: in 11 Volumes]. Volume 10. 1979. P. 56. (ukr)

22. **Tatarinov V. A.** Obschee terminovedenie. [General terminology]. Encuklopedicheskiy slovar`. [Encyclopedic Dictionary]. Moscow. Moscow lyceum. 2006. 528 p. (rus)

23. **Tezaurusnyi** metod obrabotky terminosystem: Materialy mezhdunarodnoy nauchno-practicheskoy konferentsii "Sovremennyye napravleniya teoreticheskikh i prikladnykh issledovaniy 2012" [The Thesaurus Method of Terminology Processing: Materials of Theoretical and Practical Conference "Modern tendencies of Theoretical

and Practical Research 2012”]. Issue 1. Volume 1. Odessa, *KUPRIENKO*. 2012. 96 p.
(rus)

24. **Tomashevskaya K. V.** Leksicheskie predstavleniya sovremennoi yaxukovoi lichnosti v ekonomicheskom diskurse.[Lexical presentation of contemporary linguistic personality in economic discourse]. Monograph. Saint-Petersburg. 1998. 133 p. (rus)

25. **Tur O.** Teoretychni peredumovy tezaurusnogo opysu terminologii [Theoretical Prerequisites for Terminology Description]. *Visnyk of KSAC*. 2014. No. 45. Pp. 14 – 20. (ukr)

Information about the author

Misko Nataliia Valentynivna – a postgraduate student of the Department of Public Service, Administration and Management of SHEI “Luhansk Taras Shevchenko National University”.

The article was received by the Editorial Office on 30.11.2015.

The article was put into print on 19.12.2015.

Peer review: Ye. M. Khrykov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Н. В. Місько, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Місько Н. В.

Основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.)

У статті розглянуті основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. Здійснена спроба розв'язання проблеми співвідношення між поняттями „понятійно-категоріальний апарат”, „термінологія”, „терміносистема”, „тезаурус”. Визначено критерії за допомогою яких можливо відокремити педагогічні категорії від понять. Обґрунтована авторська позиція щодо співвідношення та використання у межах дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. понять „понятійно-категоріальний апарат”, „термінологія” та „терміносистема”. На основі глибокого аналізу поняття „тезаурус” виділено три смислові групи його визначення („словникова”, „інформаційно-пошукова”, „знанієва”), уточнено сутність і зміст ключового поняття дослідження „тезаурус теорії управління освітою”, яке розглядається автором, як у широкому, так і вузькому розумінні. У широкому, як складна, відкрита, упорядкована, ієрархічна система категорій, понять, термінів, які є основою вихідних положень теорії управління освітою. У вузькому, як універсальна модель терміносистеми теорії управління освітою (тезаурус – словник основних понять вітчизняної теорії управління освітою). Здійснений у статті аналіз основних дефініцій досліджуваної проблеми, дозволяє у подальшому вирішити завдання обґрунтування критеріїв оцінки розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: поняття, категорія, термін, тезаурус, тезаурус теорії управління освітою.

Місько Н. В.

Основные дефиниции исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием (последняя четверть ХХ – начало ХХІ в.)

В статье рассмотрены основные дефиниции исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начала XXI в. Осуществлена попытка решения проблемы соотношения между понятиями „понятийно-категориальный аппарат”, „терминология”, „терминосистема”, „тезаурус”. Определены критерии, с помощью которых можно отделить педагогические категории от понятий. Обоснована авторская позиция относительно соотношения и использования в рамках исследования проблемы развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начала XXI в. понятий „понятийно-категориальный аппарат”, „терминология” и „терминосистема”. На основе глубокого анализа понятия „тезаурус” выделены три смысловые группы его определения („словарная”, „информационно-поисковая”, „знаниевая”), уточнена сущность и содержание ключевого понятия исследования „тезаурус теории управления образованием”, которое рассматривается автором, как в широком, так и узком смысле. В широком, как сложная, открытая, упорядоченная, иерархическая система категорий, понятий, терминов, которые являются основой исходных положений теории управления образованием. В узком, как универсальная модель терминосистемы теории управления образованием (тезаурус – словарь основных понятий отечественной теории управления образованием). Проведенный в статье анализ основных дефиниций исследуемой проблемы, позволяет в дальнейшем решить задачу обоснования критериев оценки развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начале XXI в.

Ключевые слова: понятие, категория, термин, тезаурус, тезаурус теории управления образованием.

Дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть XX – початок XXI ст.) неможливе без визначення сутності ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою”.

У сучасній науковій літературі сукупність понять тієї чи іншої галузі наукового знання називають „понятийно-категоріальним апаратом”, „термінологією”, „терміносистемою” або, все частіше, „тезаурусом”. У зв'язку з цим, виникає необхідність здійснення аналізу цих понять, який повинен дати відповідь на питання, чи є вони ідентичними?

Як зазначав В. Краєвський, невимогливість до термінологічної однозначності – суттєвий недолік, який позначається на розвитку нашої науки і змушує піддавати сумніву приналежність деяких робіт, що претендують на

науковість, до сфери наукового знання взагалі. Вимога однозначності включена в число показників науковості дисертаційного дослідження [3].

Мета статті – розглянути основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст., уточнити сутність і зміст ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою”.

Різні аспекти проблеми тезаурусу досліджували такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як В. Демченко, М. Епштейн, О. Збанацька, С. Клепко, А. Костина, Вал. Луков та Вл. Луков, Т. Маркарова, Сандра К. Роу і Алан Р. Томас, С. Сисоєва, І. Соколова, М. Чурсін та ін. Але, незважаючи на це, слід констатувати, що комплексні системні дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. в Україні не здійснювались.

Що стосується терміну „понятійно-категоріальний апарат”, то деякі науковці взагалі не розділюють терміни „поняття” та „категорія” використовуючи їх як синоніми. Однак, при всій близькості термінів „категорія” і „поняття” між ними є істотні відмінності. Будь-яка категорія є поняття, але не будь-яке поняття може стати категорією. Перехід поняття в категорію досить тривалий і складний процес.

Критерії за допомогою яких можливо відокремити педагогічні категорії від понять обґрунтовані Б. Гершунським: по-перше, педагогічні категорії, на відміну від понять, охоплюють більш широку галузь навчально-виховної діяльності та характеризують не окремі специфічні риси конкретного об'єкту, а найбільш суттєві властивості всіх об'єктів даного виду; по-друге, категоріальна структура науково-педагогічного мислення змінюється значно повільніше, ніж понятійний апарат педагогіки. Педагогічні категорії – це скоріше історичні, ніж педагогічні поняття. Їх наукова значущість, стабільність та фундаментальність підтверджується широкою й тривалою педагогічною практикою; по-третє, особливість педагогічних категорій полягає в тому, що кожна з них відбиває педагогічні явища не тільки у констатуючому, але і в нормативному плані. За

своєю суттю вони передбачають категоричні вимоги. Саме тому педагогічні категорії визначають зміст та перелік відповідних педагогічних принципів. У зв'язку з цим рівень розробленості категоріального апарату значною мірою визначає рівень розвитку педагогічної науки [11, с. 64 – 71].

І. Кантор зазначає, що вся система понять концентрується навколо категорій – понять найбільшого ступеня глибини і загальності, основи системи [11, с. 45].

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що в процесі наукової діяльності створюються теоретичні системи, які складаються із сукупності абстракцій – категоріального апарату, тобто системи понять, в яких відображено предмет даної галузі знань. Таким чином, педагогічні категорії – це педагогічні поняття наукова значущість, стабільність та фундаментальність яких підтверджується широкою й тривалою педагогічною практикою.

Як вже зазначалося вище, утворення поняття – складний і тривалий процес. У поняттях акумулюються і концентруються найновіші досягнення науки і суспільної практики. Кінцевою стадією утворення поняття є його словесне оформлення. Словесним вираженням поняття є термін. Однією з істотних ознак наукового терміну є його функціонування в термінології або терміносистемі.

Поняття „термінологія” та „терміносистема” є одними з основоположних понять науки про терміни. Проблема визначення даних понять, так само як і питання про їх співвідношення, стали предметом досліджень провідних фахівців у галузі термінознавства: Д. Лотте, В. Даниленко, С. Гриньова, В. Лейчика, О. Ахманової, А. Суперанської, О. Шмельової та ін.

Проведений нами аналіз науково-педагогічної літератури з цієї проблеми свідчить, що основним критерієм розмежування понять „термінологія” і „терміносистема” виступає критерій стихійності або навпаки, впорядкованості сукупності термінологічних одиниць, що обслуговують ту чи іншу область спеціальних знань.

Однак не всі вчені згодні з таким підходом до інтерпретації обговорюваних понять. Так, В. Татаринів зазначає: «... як би не називалася сукупність термінологічних одиниць, що обслуговують ту чи іншу галузь або сферу людської діяльності, дані одиниці складають взаємопов'язаний „набір” термінологічних одиниць який знаходиться в певній рівновазі, тобто, як це прийнято говорити, починаючи з 30-х рр. ХХ ст., термінологічну систему. Від того, що терміносистеми називаються часто термінологіями, їм не слід відмовляти у системності. Саме слово „терміносистема” виникло в мові під впливом повсюдної захопленості у зазначений історичний період системним методом. Виходячи з такого стану справ, представляється нераціональним закріплювати за словом „термінологія” розуміння термінології як стихійно існуючої сукупності термінів, а за словом „терміносистема” – впорядкованої термінології» [22, с. 268].

Ця точка зору базується на досить вагомих підставах: по-перше, неорганізована сукупність також складається з елементів; по-друге, елементи даної системи певним чином пов'язані між собою, причому неважливо, що цей зв'язок носить зовнішній або випадковий характер; по-третє, цей зв'язок об'єднує елементи в сукупності певної форми, по-різному іменованої в залежності від якості елементів, які в неї входять; по-четверте, оскільки в такій сукупності існує зв'язок між елементами, значить, неминучий і прояв певних закономірностей і, як наслідок, наявність тимчасового або просторового порядку [1, с. 40 – 41; 7, с. 37].

Отже, поняття, категорії (як поняття найбільшого ступеня глибини і загальності) та терміни, як їх словесні вираження, виступають елементами термінології і складають її основу. Тому ми вважаємо, що при визначенні сукупності понять і категорій певної галузі науки, коректніше використовувати термін „термінологія”, аніж термін „понятійно-категоріальний апарат”.

Що стосується співвідношення термінів „термінологія” і „терміносистема”, то у межах нашого дослідження, спираючись на точку зору

В. Татарінова та інших науковців, ми не будемо роботи між ними розмежування і будемо користуватися ними як рівнозначними.

Однак, незважаючи на це, слід зазначити, що сьогодні існує і інший підхід до розмежування понять „термінологія” і „терміносистема”. Новий акцент в багаторічну дискусію навколо понять, які ми розглядаємо, вносить когнітивний підхід, з позицій якого терміносистема визначається як структура, що відображає концептуальні конструкції знання світу, операції над якими здійснюються в когнітивній системі людини в процесі сприйняття і породження мовлення [24, с. 8].

У свою чергу Л. Манерко, спираючись на постулат про багатовимірне лінгвоментальне існуванні людини, пропонує визначати терміносистему як свідомо конструйовану сукупність термінів, виявлену за допомогою категоризованої та концептуалізованої інформації на основі логіко-понятійних, когнітивно-мовних, дискурсивних і власне термінологічних вимог [10, с. 119 – 120].

Виходячи з цього, дослідник вважає, що не слід ставити знак рівності між поняттями „термінологія” та „терміносистема”, так як поняття „термінологія” має відношення до упорядковуючої діяльності людини в рамках процесу номінації, в той час як „терміносистема” пов'язана з класифікуючою діяльністю людини, спрямованої на сортування і квантифікацію відносин між термінами через поняття які ними позначаються.

Таким чином, термінологія являє собою вербалізований результат когнітивної діяльності фахівця, пов'язаний з осмисленням і освоєнням ним професійного досвіду. Терміносистема певної сфери знання або діяльності є своєрідним „відображенням” того, як фахівець концептуалізує і категоризує навколишню дійсність, які її елементи для нього релевантні, найбільш значимі.

Отже, за такого підходу, під поняттям „термінологія” розуміється сукупність термінів певної галузі наукового знання, які прямо або опосередковано пов'язані між собою логіко-понятійними, семантичними та іншими відносинами. А під поняттям „терміносистема”, свідомо конструйована

сукупність термінів, виявлена за допомогою категоризованої і концептуалізованої інформації на основі логіко-понятійних, когнітивно-мовних, дискурсивних та термінологічних вимог [17].

На нашу думку, такий підхід до визначення поняття „терміносистема” дуже близький до розуміння сутності такого поняття, як „тезаурус”. Т. Черв'якова та Л. Шарікова, зазначають, що у рамках нових досліджень тезаурус можна охарактеризувати як систему родовидових концептуальних смислів, вербально представлених термінологічними одиницями [23].

Вперше термін „тезаурус” використав флорентійський учений Брунето Латіні у заголовку до систематизованої енциклопедії, назвавши свою працю «Книга про скарб», що відповідало семантиці поняття „тезаурус” – скарбниця, багатство [25].

Термін „тезаурус” є науково актуальним та достатньо усталеним у педагогіці, він широко використовується в науково-педагогічній літературі. Але, незважаючи на це, до теперішнього часу, ще немає однозначного і загальноприйнятого визначення цього поняття. Деякі тлумачення поняття „тезаурус” наведені у табл. 1.

Таблиця 1.

Тлумачення поняття „тезаурус”

№ з/п	Автор/джерело	Тлумачення поняття „тезаурус”
1.	Великий тлумачний словник сучасної української мови [2]	Тезаурус, -а, ч., лінгв. 1. Одномовний (тлумачний або тематичний) словник, який прагне максимально охопити лексику даної мови. // Словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами їх використання в тексті. 2. Словник, в якому слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розташовано за тематичним принципом і показано семантичні відношення між лексичними одиницями.
2.	О. Демченко [5]	Тезаурус – повний і систематизований перелік дефініцій для уточнення якось ключового поняття.
3.	Енциклопедичний словник з державного управління [6]	Тезаурус – словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами її використання в тексті. У Т. слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розміщено за тематичним принципом і показано семантичні відношення між лексичними одиницями.

Продовження табл. 1

4.	Вал. Луков та Вол. Луков[9]	Тезаурус – повне систематизоване зведення засвоєних соціальним суб'єктом знань, істотних для нього як засіб орієнтації в довкіллі, а понад це також знань, які розширюють розуміння суб'єктом себе і світу, дають імпульси для радісного, цікавого, багатогранного життя.
5.	Педагогічний словник: Для студентів вищих і середніх педагогічних навчальних закладів [13]	Тезаурус – 1) лінгвістичний словник мови з повною смисловою інформацією; 2) повний систематизований набір даних про будь-яку галузь знання, що дозволяє вільно орієнтуватися в ньому людині або машині; 3) словник навчальної дисципліни, державного освітнього стандарту.
6.	О. Петунін [14]	Тезаурус – повний, докладний і систематизований список (набір, перелік, словник) термінів, дефініцій, визначень, характеристик, які уточнюють, конкретизують те чи інше ключове поняття або категорію.
7.	А. Решетніченко [15]	Тезаурус – світоглядно упорядкована понятійно-категоріальна система концептуалізації засобів пізнання і подальшого розвитку людини, держави і суспільства
8.	С. Сисоєва, І. Соколова [16]	Тезаурус – система понять, що призначені людині для їх засвоєння й актуалізації з метою успішної орієнтації у предметній площині наукових знань.
9.	Словник іншомовних слів [19]	Тезаурус (гр., скарб) – сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною чи колективом. У вузькому розумінні - словник для пошуку слів якоїсь мови за їхнім змістом.
10.	Словник системного аналізу проблем державного управління [20]	Тезаурус – у перекладі з грец. – скарб – зібрання відомостей про систему, словник, одиниці якого забезпечені наборами ознак, що характеризують родово-групові зв'язки і згруповані за смисловою близькістю.
11.	Словник української мови [21]	Тезаурус, а, чол., лінгв. Словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі.
12.	Словник-довідник педагогіки [18]	Тезаурус (грец. thesaurus – скарб, запас) – 1) словник, в якому максимально повно представлені слова якої-небудь мови та семантичні відносини (родо- видові, синонімічні та ін.) між ними. Традиційний Т. складається з двох частин: списку слів і стійких словосполучень, згрупованих за смисловими (тематичними) рубриками, і „ключа” – алфавітного словника, де для кожного слова вказані відповідні рубрики. 2) повний систематизований набір даних про будь-яку галузь знання, який дозволяє обчислювальній машині або людині орієнтуватися в цій галузі;

		3) словник-довідник, в якому перераховані всі лексичні одиниці дескрипторної інформаційно-пошукової мови, а також найважливіші смислові відносини між дескрипторами.
13.	Глумачний словник російської мови [12]	Тезаурус: 1. Словник мови, що ставить задачу повного відображення всієї його лексики. 2. Словник або зведення даних, повністю охоплює терміни, поняття якої-небудь спеціальної сфери.
14.	Український педагогічний словник [4]	Тезаурус (від грец. <i>θησαυρός</i> – скарб), сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною чи колективом. Тезаурус відображає обсяг і якість інформації, якою володіє наука про предмет свого дослідження. В системі тезаурусу будь-якої науки, в тому числі й педагогіки, відбуваються
		постійні зміни: творення нових понять, поглиблення й розширення сфери застосування наукового лексикону. У вузькому розумінні тезаурус – словник, що відображає смислові зв'язки між словами певної мови, сукупність термінів, які належать до однієї чи кількох галузей знань зі встановленими між термінами зв'язками.
15.	Т. Черв'якова, Л. Шарікова [23]	Тезаурус – це одна з можливих моделей семантичної системи лексики; практично – засіб збагачення індивідуального словника пишучого, в широкому сенсі це – весь обсяг знань, накопичених людством.

Аналіз дефініцій наведених у табл. 1, а також різних літературних джерел з проблематики дослідження, дозволив нам виділити три смислові групи визначень поняття „тезаурус”:

– перша група – „словникова”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – це система (спеціально організована система слів та виразів); тезаурус – це зв'язки (організація тезаурусу передбачає наявність семантичних зв'язків – прямих і зворотних між його смисловими елементами); тезаурус – це одномовний словник.

– друга група – „інформаційно-пошукова”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – це система; тезаурус – це зв'язки між лексичними одиницями дескрипторної (інформаційно-пошукової) мови; тезаурус – це система зв'язків

між елементами інформаційно-пошукової та природної мови; тезаурус – компонент інформаційно-педагогічного середовища або програмного забезпечення взагалі; тезаурус – це одномовний словник.

– третя група – „знанієва”, головні одиниці-ознаки: тезаурус – складна система понять, знань; тезаурус – зв'язки між поняттями якої-небудь області знань; тезаурус – зв'язки між різними областями знань; тезаурус – компонент уявлення людини; тезаурус – необов'язково одномовний словник.

У першій смисловій групі тезаурус розглядається як тип побудови одномовного словника. У другій тезаурус представляє собою основу функціонування інформаційно-педагогічного середовища, інформаційно-пошукової мови. Третя група розглядає тезаурус як систему уявлень, знань людини про оточуючий світ або окремих його областей.

Отже, враховуючи вищезазначене, ми прийшли до висновку, що у нашому дослідженні поняття „тезаурус” слід розглядати, як у широкому, так і вузькому розумінні. При цьому, у ході вирішення завдання уточнення змісту та визначення сутності ключового поняття нашого дослідження – „тезаурус теорії управління освітою”, у широкому розумінні, слід виходити з визначень поняття „тезаурус” третьої смислової групи, в якій він розуміється переважно, як складна система понять, знань, зв'язків між поняттями якої-небудь області знань.

Таким чином, під поняттям „тезаурус теорії управління освітою”, у широкому контексті, ми будемо розуміти, *складну, відкриту, упорядковану, ієрархічну систему категорій, понять, термінів, які є основою вихідних положень теорії управління освітою*. У вузькому контексті, тезаурус теорії управління освітою ми будемо розглядати, як *універсальну модель терміносистеми теорії управління освітою* (тезаурус – словник основних понять вітчизняної теорії управління освітою).

Уточнення сутності і змісту ключового поняття „тезаурус теорії управління освітою” здійснене у статті, дозволяє у подальшому дослідженні цієї проблеми вирішити завдання обґрунтування критеріїв оцінки розвитку

наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст.

Література

1. **Аверьянов А. Н.** Системное познание мира. Методологические проблемы / А. Н. Аверьянов. – М. : Политиздат, 1985. – 263 с.
2. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови : близько 170000 сл. та словосполучень / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
3. **Галагузова М. А.** Понятийная система педагогики: кризис или развитие // Язык педагогики в контексте современного научного знания : матер. Всерос. конф.-семинара / гл. ред. В. В. Краевский; ред. А. А. Арламов, Р. В. Почтер — Волгоград ; Краснодар ; М., 2008. – С. 53 – 58.
4. **Гончаренко С.** Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К: Либідь, 1997.-376с.
5. **Демченко О.** Науковий тезаурус базових понять самоорганізації вчителя у професійній освіті / Олександр Демченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 3. – С. 225 – 234.
6. **Енциклопедичний** словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
7. **Казарина С. Г.** Типологические характеристики отраслевой терминологии : монография / С. Г. Казарина. – Краснодар : Изд-во Куб. гос. мед. акад., 1998. – 271 с.
8. **Кантор И. М.** Понятийно-терминологическая система педагогики: Логико-методологические проблемы. – М. : Педагогика, 1980. – 158 с.
9. **Луков В.** Тезаурусный подход в гуманитарных науках / Валерий Луков, Владимир Луков // Гуманитарные науки: теория и методология. – 2004. – № 1. – С.93 – 100.

10. **Манерко Л. А.** Понятие «терминосистема» в современном терминоведении / Л. А. Манерко // Современные тенденции в лексикологии, терминологии и теории LSP (сборник научных трудов). – М. : Изд-во МГОУ, 2009. – С. 207 – 220.

11. **Методологічні** засади педагогічного дослідження : монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.

12. **Ожегов С. И.** Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеол. выражений / Н. Ю. Шведова ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : ТЕМП, 2006. – 944 с.

13. **Педагогический** словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Коджаспирова Галина Михайловна, Коджаспиров Алексей Юрьевич. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 176 с.

14. **Петунин О.** Тезаурус как методологическое основание для конструирования тезаурусного поля педагогической проблемы / Олег Петунин // Знание. Понимание. Умение. – 2008. – № 4. – С.50 – 53.

15. **Решетніченко А.** Багатозначні тезауруси в управлінні розвитком суспільства / Андрій Решетніченко // Грані. Філософія. – 2012. – № 9 (89). – С. 35 – 39.

16. **Сисоєва С.** Методологія формування тезаурусу наукового дослідження неперервної професійної освіти / С. Сисоєва, І. Соколова // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Вип. LV. – Ч. I. – С.3 – 16.

17. **Система** і структура східнослов'янських мов: зб. наук. праць / редкол.: В. І. Гончаров (відпов.ред.) [та ін.]; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 5. – С. 123 – 131

18. **Словарь-справочник** по педагогике / Авт.- сост. В. А. Мижериков; Под общ. ред. П. И. Пидкасистого. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
19. **Словник** іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. – 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. – 966 с.
20. **Словник** системного аналізу : наук. вид. / [ред.-упоряд. В. А. Дон]. – Київ, 2006. – 149 с.
21. **Словник** української мови: в 11 томах. – Том 10, 1979. – С. 56.
22. **Татаринов В. А.** Общее терминоведение : Энциклопедический словарь / В. А. Татаринов. – М. : Московский лицей, 2006. – 528 с.
23. **Тезаурусний** метод обробки терміносистем: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2012». – Выпуск 1. Том 1. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012 – 96 с.
24. **Томашевская К. В.** Лексические представления современной языковой личности в экономическом дискурсе : монография / К. В. Томашевская. – СПб., 1998. – 133 с.
25. **Тур О.** Теоретичні передумови тезаурусного опису термінології / О. Тур // Вісник ХДАК. – 2014. – Випуск 45. – С. 14 – 20.

Misko N.V.

The Main Definitions of Research into the Problem of the Scientific Thesaurus Development of the National Theory of Education Management (the Last Quarter of XX – the Beginning of XXI Century)

An attempt to solve the problem of the correlation between the terms “conceptual-categorical apparatus”, “terminology”, “term system”, and “thesaurus” was made. The criteria which can help to separate pedagogical categories from concepts were determined. The author’s position as for correlation and usage within research into the problem of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century) and the definitions of terms “conceptual-categorical apparatus”, “terminology”, “term system”, “thesaurus” were substantiated. On the basis of deep analysis of the term “thesaurus” three meaningful groups of its definition (“the dictionary one”, “the information and search one”, “the knowledge one”), the essence and the contents of the key research term “scientific thesaurus development of the

national theory of education management” were specified. The term is considered in both the broad and narrow meaning. In the broad meaning it is regarded as a complex, open, composed, hierarchic system of categories, notions, terms, which are the basis of the principle statements of education management theory. In the narrow meaning it is regarded as a universal terminology model of education management theory (thesaurus is a specially organized system of words and expressions of the national theory of education management). The analysis of the main terms of the researched problem made in this article allows us to solve the task of justification the criteria of development of the scientific thesaurus development of the national theory of education management (the last quarter of XX – the beginning of XXI century)

Key words: notion, category, term, thesaurus, thesaurus of education management theory.

Відомості про автора

Місько Наталія Валентинівна – аспірантка кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганській національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015 р.

Прийнято до друку 19.12.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Хриков Є. М.